

אם **העובד כוכבים** היה **נותן לתוכן יין**, ורוצה **ישראל** כעת להשתמש בהם, הדין הוא, **נותן לתוכן מים** שלשה ימים ומערם, והקנקנים מותרים. (402)

וכן אם **עובד כוכבים** היה **נותן לתוכן יין**, **ישראל** **נותן לתוכן ציר ומוריים**, ואינו **חושש** מחמת היין. משום שהציר של דגים והמוריים שמן של דגים, שורפין את היין ומכלים אותו. (403)

ב-ג מסתפקת הגמרא: **איבעיא** להו האם ההיתר להכניס ציר של דגים ומוריים לקנקנים הללו, הוא היתר לעשות כך **לכתחלה**, או שרק אם הכניסם כבר, כשר הדבר **בדיעבד**? ומביאה הגמרא ראיה לפשוט ספק זה:

תא שמע, דתני שנה רב זכיד בר אושעיא: הלוקח קנקנים מן העובדי כוכבים. אם היו הקנקנים חדשים, הריהו נותן לתוכן יין.

ואם היו הקנקנים **ישנים**, אינו נותן לתוכם יין, אלא **נותן לתוכן ציר ומוריים** — **לכתחלה**!

ונפשט בכך ספק הגמרא.

בעא מיניה רבי יהודה נשיאה מרבי אמאי:

קנקנים שנקנו מן הגוים והיה בהם יין אסור. אם החזירן **לכבשן האש**, ונתלבנו, מהו? האם הליבון מתירן?

אמר ליה רבי אמאי: כיון ששנינו, ציר של דגים, שורף את היין הבלוע בכלי. אור [אש הליבון] **לא כל שכונ?** ודאי שורפת היא אותו!

אתמר נמי עוד נאמר בענין זה: **אמר רבי יוחנן**, **ואמרי לה** יש אומרים כי דבר זה **אמר רבי אסי אמר** [בשם] **רבי יוחנן:**

להפלטה. אלא המים רק מפיגין את טעם היין הבלוע בכלי, ומבטלין את טעמו. ואינם מערביין אותו עם ההיתר אלא רק כאילו שורפין אותו במקומו. ובאופן זה אינו נחשב כביטול איסור לכתחילה. אלא הוא כמי שמבער את האיסור [ר"ן. ויתכן שזוהי כונת הריטב"א] ג. האיסור לבטל איסור לכתחילה, לא נאמר אלא כאשר רוצה לבטל את האיסור על מנת להנות ממנו [וכגון המבטל חתיכת איסור ברוב, ומתכוין לאוכלה] אולם כאן, אינו מבטל את היין כדי להנות ממנו. אלא להיפך, כדי לסלקו ולנקותו מן הכלי. ובאופן זה, מותר.

403. וישוהו שם שלשה ימים, כמים — ריטב"א.

402. ומותרין הקנקנים להשתמש בהם לכתחילה [רשב"א תורת הבית ב"ד ש"ד, רא"ה, מאירי, ריטב"א ור"ן]. ועל ידי שעשה הישראל כך, מוכשרים הכלים מאליהם.

והקשו הרשב"א והריטב"א, איך מותר לעשות כן. והרי אין מבטלין איסור לכתחילה [כמבואר בביצה ד ב?]

ותירצו הראשונים בכמה אופנים, ונביא חלקם:

א. כיון שבליעת היין בכלי אינה אלא משהו, ואינו נותן טעם בדבר הנמצא בכלי, הרי שמבטלין אותו לכתחילה, ואין איסור בכהאי גונא [רבינו יונה והובא ביטב"א ובר"ן עי"ש].

ב. עירווי המים, אינו גורם לפליטת היין מדפנות הכלי, שהרי נוזל צונן אינו גורם

חד אחד מהם אפר את הקנקן, לפי שאף שנשרה הזפת מבפנים, עדיין לא היה החום רב כל כך, ולא ליבן את דפנות הקנקן עד כדי שיפלוט את היין הבלוע בחרס.

חד אחד מהם סובר כי על ידי כך — שרי מותר הקנקן. כי יש בחום זה כדי להוציא את היין מבליעתו בדפנות הכלי. (406)

והלכתא — כמאן דאמר. (407)

איבעיא להו נסתפקו: מהו האם אפשר ליתן לתוכו לתוך הקנקן שבר, ועל ידי כך

קנקנים של עובדי כוכבים שהחזירן לכבשן האש, כיון שנשרה זיפתן מתן על ידי האש, שוב אין יין בלוע בהם, והם מותרין. (404)

אמר רב אשי: לא תימא, אין צורך לומר שאין הכלי מותר אלא רק עד דנתרן, שנשרת הזפת לגמרי, אלא אפילו רפאי מירפא, נתרופפה מדיבוקה, אף על גב דלא נתר, אף שעדיין לא נשרה לגמרי — מותר הכלי.

אם הכניס קינסא, קיסמים דולקים לתוך הקנקן והיה הקנקן חם, עד שנשרה הזפת, פליגי בה נחלקו בזה רב אחא ורבינא. (405)

406. ביאר הריטב"א את מחלוקתם: המתיר סבור שאין הבערה זו פחותה משריפת היין הנעשית על ידי הציר. ודעת האוסר, שאינה דומה לציר. לפי שלא שולט האור בדפנות הכלי. אבל, אם נתעכבו שם הקיסמים הבערים יותר זמן, עד שאין אדם יכול להניח ידו בדפנות הכלי מבחוץ, והיד סולדת בו, לכולי עלמא מותר הכלי בכך, ולא גרע מציר.

407. יש להבין במה חלוק קיסם, מאשר החזירן בכבשן.

ופירש רש"י, דכאשר החזירן בכבשן, הוסקו הקנקנים אף מבחוץ. ועד שנשר הזפת, כבר נתלבן החרס ויצא היין מבליעתו. אבל כאשר מכניס את הקיסמים הבערים לתוכו, הרי שהזפת מתרופפת מיד, ואין ידוע לנו האם אכן היה החום גדול, והיין הבלוע בכלי נפלט. ולכן עדיין הכלי אסור.

ולפי דברי רש"י, הובא בשם ספר התרומה, שאם היה היסק גדול, עד שהוחם הכלי מבחוץ חום רב מחמת האש שבפנים, הרי שאף באופן זה הכלי מוכשר.

404. ביאר הריטב"א, דכיון שהגיע הליבון שמבחוץ אד שנשרה זיפתו שמבפנים, ודאי נשרף היין שבדפנות על ידי חום זה. ולדעת רב אשי, אין צורך להגיע לדרגת חום גבוהה כל כך, אלא אפילו נרפה הזפת — מועיל חום זה כדי להוציא את היין.

405. הראשונים דנו האם מועילה הגעלה בחמים להכשיר כלי שהיה בו יין אסור.

א. בכלי חרס לא מועילה הגעלה, לפי שאין היין יוצא בו מידי דופנו. ולכן מועיל בזה רק מילוי ועירווי לבטל טעם היין. כך כתב הרמב"ן. וראה ברשב"א תורת הבית ב"ה ש"א שהביא שנחלקו רבינו יונה והרמב"ן בענין זה.

ב. כלי עץ ומתכת, מועילה בהם הגעלה. כפי שמועילה בהם הגעלה לענין שאר איסורין. ובכלי במכניסו לקיום, צריכה ההגלעה להיות מכלי ראשון.

ג. כלי הגת [מקום דריכת הענבים] כשרים בעירווי מכלי ראשון, שהרי הגלעה בכלי ראשון, אינה שייכת בהם [שהרי אי אפשר להכניסם לכלין]. ולפיכך עירווי מכלי ראשון, דינו כהגעלה מכלי שני, ומכשירתן.

להכשירו, כמו שנתנית מים מכשירה אותו, או לא? (408)

רב נחמן ורב יהודה — אסרי להכשיר את הכלי על ידי שיכר, לפי שאינו נכשר באופן זה, ורבא — שרי, התיר.

רבינא שרא ליה התיר לו לרב חייא בריה דרב יצחק למירמא ביה שכרא, להכניס בקנקן שכר כדי להכשירו.

אזל, רמא ביה המרא. הלך רב חייא בריה דרב יצחק, והכניס בו יין. ונתנית יין ודאי אינה מועילה, שהרי אין היין מבטל את היין הבלוע בדפנות.

ולכאורה יש כאן מקום לגזור, שלא ליתן שכר שמא יבואו להחליפו ביין, אך אפילו הכי, לא חש לה למילתא. לא חשש רבינא לכך, והתיר לתת שכר כדי להפיג טעם היין.

וסברתו שאין לחשוש, היא משום שאמר, אקראי בעלמא הוא מקרה הוא. ואין צורך לגזור מחמתו שאין להכשיר על ידי שכר

כלל.

רב יצחק בר ביסנא, הוה ליה היו הנהו מאני דפקוסנא, כלים העשויים מגללי בקר. ובכלים אלו, היה יין נסך, והכשירם באופן זה:

מלינהו מיא, מלאם במים, אנחינהו בשימשא, הניחם בשמש. ועל ידי חום השמש — פקעו, נתבקעו הכלים.

אמר ליה רבי אבא, אסרתנהו עלך איסורא דלעולם, אסרת אותם עליך איסור לעולם. כלומר, איבדת אותם בחינם, שהרי אימור דאמור רבנן, אף שאמרו חכמים שהכשר הכלי הוא על ידי שממלינהו מיא, ממלאים אותם מים, אך אנוחי בשימשא להניחם בשמש, מי אמור? ולא היית צריך לעשות כך, ולהפסידם.

אמר רבי יוסנא אמר רבי אמי: בלי נתר אין לו טהרה עולמית מיינ נסך הבלוע בהם, כיון שבולעים הם הרבה. ואי אפשר להוציא מהם הכל! (409)

הכלי.

כך נראה ביאור שאלת הגמרא על פי דברי הגמרא להלן בענין רבינא ורב חייא בר אבא. וכן פירשה הראב"ד.

אולם הריטב"א והרא"ה ביארו ששאלת הגמרא היא, האם נתנית השכר שורפת את היין הבלוע, וכמו ציר ומוריים והכלי נכשר על ידי כך אף בלא נתנית מים, או לאו.

409. הראשונים [רמב"ן ריטב"א ורא"ה] ביארו שאין להם טהרה במילוי ועירו. אך יש להם טהרה לאחר י"ב חודש. לפי שאינם גרועים מן הזגים והחוצנים של גוים, אשר מבואר לקמן לד א שלאחר שנים עשר חודש, כשרים.

עוד כתב רש"י, שמכאן אנו למידים שהחביות או הקנקנים שמכניסין לתוכם יין לקיום זמן רב, לא מספיק רק להכשירם מבפנים, אף ששורפן או מכניס לתוכם מים חמים, דכיון שנאסר הכלי אף אם הבעירו בקיסמין — כל שכן שאסור אם רק הרתיח הכלי מתוכו. אבל אם אפשר להבעיר את הכלי אף מבחוץ — מוכשר הוא על ידי כך. ולפיכך צריך לערן מעת לעת, או להשהותן עד שנים עשר חודש.

408. והטעם שלא להכשיר, הוא משום שיש לחשוש שאם נתיר להכשיר את הכלי על ידי שכר, עלולים לטעות ולהכשירו על ידי יין. והיין ודאי אינו מבטל את היין נסך הבלוע בדפני

שואלת הגמרא: מאי מהו כלי נתר?

אמר רבי יוסי בר אבון: כלי העשוי ממחפורת של צריף, מקרקע שחופרים ממנה חומר הנקרא "אלום" (והוא מעין מלח) ועושים ממנו כלים.

איש מאנשי דבי ביתו של פרזק רופילא, שהיה גוי, משנה למלך, אנס הנני כובי, חטף באונס כלים אלו מיהודים בפומבדיתא.

רמא בהו חמרא, הכניס בהם יין, ולאחר מכן אהדרינהו ניהליהו, החזירן לבעליהם.

אתו, שיילוהו, באו בעליהם של הכלים לרב יהודה, לשאול מה דינם של הכלים הללו.

אמר להם רב יהודה: כלים אלו, דינם כדין דבר שאין מכניסו את היין לתוכם לצורך קיום ממושך זמן רב הוא. ולכן, על מנת להכשירם, די אם משכשכן⁽⁴¹⁰⁾ רוחצם במים⁽⁴¹¹⁾, והן מותרין.⁽⁴¹²⁾

אמר רב עירא: הני הצבי שחימי דארמאי, אותם כדים העשויים מאדמה שחומה של הגוים, כיון דלא בלעי בלעו יין טובא הרבה, הרי שאם רוצה להכשירם — משכשכן במים, ומותרין.⁽⁴¹³⁾

אמר רב פפי: הני פתותא, אותם כלי חרס דבי מיכסי, מקום שקרקעיתו קשה, כיון דלא בלעי טובא, אינם בולעים הרבה יין, הרי אם רוצה להכשירם — משכשכן במים, ומותרין.

כפי, כוסות של חרס שאין מכניסים בהם יין לזמן ממושך אלא רק שותים בהם, רב אפי אפר כוסות אלו, ורב אשי שרי התירם.

ומבאר הגמרא: אי שתי בהו אם שתה בהם עובד כוכבים פעם ראשון — כולי עלמא לא פליגי לא נחלקו דאסור, כלים אלו אסורים, לפי שחדשים הם ועדיין החומר רך. ומשום כך, בולעים בליעה יתירה. ואין להם

וכתב על כך הש"ך, שנראה מדבריו שרק אם שכשכו מותר לשתות בו, ואין צריך שכשוך נוסף. אולם לכתחילה, אין לשכשכו ביין.

412. הבית יוסף יו"ד סימן קל"ה ס"ק א הביא מדברי הרשב"א [תורת הבית הקצר ב"ה ש"ן] שהוכיח מכאן שכל כלי עץ ומתכות וזכוכית שאין מכניסין לקיום, די בשכשוך על מנת להכשירם. בין חדשים ובין ישנים. וכדברי הטור שם, וכן כתב הר"ן [יב א מדפי הרי"ף].

אולם מדברי רש"י לג א משמע, שכלי עור ועץ שאין מכניסין לקיום, כל שנתיישנו בידי גוי — צריכים עירוי. ולדעת הרשב"א כאמור, משכשכן במים ומותרים.

413. לדעת הריטב"א, כלים אלו אין מכניסין

410. התוס' לג ב ד"ה כסי, חילק בין הדחת כלי חרס להדחת כלי עץ וזכוכית. דכלי חרס יש להדיחם ג' פעמים על מנת להכשירן. ובכלי עץ וזכוכית, די בפעם אחת. אולם מסקנת התוס', שנכון להדיח ג' פעמים בכל הכלים. וכן פסק השו"ע יו"ד סימן קל"ה סעיף י"א.

411. נחלקו הפוסקים האם ההדחה תיעשה דוקא במים, או אף ביין אפשר להדיח:

דעת הרמב"ן [הובא בבית יוסף וברמ"א יו"ד סימן קל"ה] שההדחה תיעשה דוקא במים ולא ביין. וברמ"א שם סעיף י"א הביא שיש המקילין בדיעבד.

אולם דעת המרדכי [הובא בש"ך שם ס"ק כ"ו] שכלי יין ששכשכו ביין כשר, מותר לכתחילה.

באופן זה הכלי אסור, ולדעת רב אשי מותר.

והלכתא — אם שתה הגוי מן הכוס פעם ראשון ושני — אסור. אך אם שתה רק בפעם שלישית — מותר. (415)

אמר רב זביד: האי מאני דקוניא, כלי חרס המצופים ומשוחים ב"אבר" [והיו הכלים אצל גויים], דינם כך:

אם היו חיורא לבנים ו[אן] אוכמא שחורים — שרי מותרים. לפי שהציפוי מגן עליהם. (416)

תקנה עד שיתן בהם מים שלשה ימים. (414)

כי פליגי, מחלוקתם היא, באם שתה מהם הגוי פעם שני. שאז רב אסי אוסרם, ורב אשי מתירם.

איכא דאמרי, יש המעמידין את מחלוקתם כך: אם שתה הגוי בפעם ראשון ו[אן] שני, כולי עלמא לא פליגי [נחלקון] — דאסור הכוס.

כי פליגי מחלוקתם היא, אם שתה ממנו הגוי רק בפעם השלישית. לדעת רב אסי אף

בראשונים שהוסיפו להקשות על דעת ר"ת. ולמסקנה כתב הריטב"א, שהיו נוהגים להחמיר ולהדיחו ג' פעמים כהיא אגדתא דאסתר. ויפה לנהוג כך לכתחילה. אך בדיעבד, די בהדחה אחת. וכן כתב הרא"ה. אמנם מדברי הרמב"ם פרק י"א מהלכות מאכלות אסורות הלכה י"ח עולה, שפירש כר"ת. וכפי שפסק שם שרק בהדחה שלישית מותרת הכוס. ומשמע שאף בדיעבד אינו מועיל פחות מג' פעמים. ועי"ש בראב"ד שחלק וביאר כרש"י.

415. הקשו התוס' רי"ד והר"ח, וכי מנין נדע שהוא פעם שלישית.

416. דעת הרמב"ן והריטב"א, שכלים אלו מותרים בהדחה בעלמא. ואפילו שתחילת תשמישם היתה באיסור, והיתר זה, רק אם אין מכניסים בהם לקיום.

אולם דעת הראב"ד, כיון שכלים אלו המצופים אבר, נזכרו בגמרא בסתמא, הרי שכל הכלים בכלל. בין אם עומדים לקיום ובין אם לאו, לפי שמחמת ציפויים אינם בולעים כלל. אלא שבכלים העומדים לקיום, יש לנגבם מפני היין המתייבש בדפנותיהם [וכן הדין בכלי

בהם לקיום. ומשום כך די בשכשוך. אולם לשיטת הרא"ש מדובר אף בכלים שמכניסין בהם לקיום, שאם לא כן, ודאי שמועיל בהם שכשוך.

414. כך פירש רש"י. ולפירוש זה הסכימו הרמב"ן רשב"א וריטב"א ועוד ראשונים.

אולם ר"ת פירש, שעל מנת להכשירו, צריך הדחה ג' פעמים. ועל ידי ההדחה כשר הכלי, בין כלים חדשים ובין ישנים.

וכך הוא פירוש הגמרא: פעם ראשון ושני, כלומר בשני הדחות — אסור הכלי. לפי שאין הדחות אלו, מועילות להכשירו. אולם בפעם השלישית, מועיל וכשר הכלי [וכן פסק השו"ע יו"ד סימן קל"ה סעיף י"א].

והוכיח זאת התוס' מדברי מדרש אסתר, וכך נאמר שם: אמר המן לאחשוורוש [על עם ישראל] — אם זכוב נופל לכוס של אחד מהם, זורקו ושותה. ואילו אם אדוני המלך נוגע בהם, חובטו בקרקע. ולא עוד, אלא שמדיח כוסו שלש פעמים!

אמנם הראשונים, דחו דעת תוס' כאמור. משום שלדבריו, אין הבנה לדברי הגמרא "כסי, רב אסי אסר ורב אשי שרי". שאם כדבריו, מדוע לא נאמר שמחלוקתם היא על ההדחה, והעיקר חסר מן הספר? כך הקשה הריטב"א. ועיין

ובולעים הרבה מאד מהחמץ שהיה בהם, ולכן אסורים.

כי תיבעי לך הספק הוא, בכלי חרס חיורי לבנים, **ואוכמו** שחורים — **מאי**, מה דינם?

כי אית בהו קרטופני, אם יש בציפויים חורים וסדקים, **לא תיבעי לך** אין בכך ספק, **דודאי בלעי ואסירי**, בלעו הכלים, ואסורים.

כי תיבעי לך השאלה היא בכלים של חרס **דשיעי**, שציפויים חלק, **מאי**, מה יהא הדין בהם, האם הציפוי החלק מונע את הבליעה, או לא?

אמר להו מרימר: **אנא חזינא להו**, אני ראיתי א-ד את הכלים הללו, **דמדייתי**, שמזיעים, ויוצא מהם לחות מבחוץ. ⁽⁴²⁰⁾ **וכיון דמדייתי**, שמזיעין מבחוץ מחמת הבליעה מבפנים, **ודאי בלעי**, ודאי בולעים הם, **ואסירי**.

מאי טעמא, מדוע אי אפשר להכשירם? — **כי התורה העידה על כלי חרס**, שמה שנבלע בתוכו, **אינו יוצא מידי דופןו לעולם**. אלא נשאר בלוע בו. לפי שנאמר [ויקרא ו כא]: "וכלי חרס ישבר", ומשמע שאין לו כל

אך אם היו **ירוקא** ירוקים — **אסור משום דמיצריף**. באים הם מאדמה של צריף הנזכרת לעיל, שבולעת היא הרבה. ומשום כך, אף הציפוי אינו מועיל להם, ⁽⁴¹⁷⁾ ואסורים. ⁽⁴¹⁸⁾

ואי אית בהו ואם יש בהם בציפוי הכלים, **קרטופני** בקעים וסדקים, **כולהו אסירי** כולם אסורים. אף כלים לבנים או שחורים. ⁽⁴¹⁹⁾

דרש מרימר: **קוניא** כלי המצופה באבר, **בין** אם הכלי **אוכמא** שחור **ובין** אם הכלי **חיורא** לבן, **ובין** אם הכלי **ירוקא** ירוק — **שרי** מותרים.

שואלת הגמרא: **מאי שנא** במה שונה הדבר **מחמץ בפסח**, וכדלהן:

דבעו מיניה, שאלו את מרימר, **הני מאני דקוניא**, כלים אלו של חרס מצופים, ושל חמץ הם, **מהו**, האם מותר **לאשתמושי בהו בפסחא**, להשתמש בהם בפסח או אסור?

השיב להם כך: **ירוקא**, בכלי ירוק, **לא תיבעי לך** לגביהם אין כלל שאלה. כיון **דמצרפי** מאדמת צריף הם **ובלעי ואסירי**,

זכוכית, שנידונו כמתכת לענין צונן].

417. איסורו, הוא רק כאשר תחילת שימוש בידי גוי. אך אם קדם ישראל ונשתמש בו לפני הגוי, אינו נאסר. לפי שכאשר היה אצל הישראל — בלע כל צורכו ושוב אינו קולט [ריטב"א].

418. נחלקו הראשונים בענין איסור זה: דעת הרמב"ן שאין לו טהרה עולמית, והוא ככלי מחפורת של צריף.

דעת הריטב"א [וכן הובא ברא"ה בשם יש מפרשים] שיש להם תקנה על ידי מילוי מים

ועירום. והוכיח כן מדברי הגמרא "ואי אית בהו קרטופני — אסירי". ומשמע מכך, ששניהם באותו איסור. וכמו שלכלי חרס המצופין אבר שנתבקע [קרטופני] יש תקנה, אף לאלו יש תקנה. והיא, מילוי מים ועירויין ג' ימים.

419. משום שבמקום שאין את ציפוי האבר, נבלע היין דרך שם. וחזור דינם להיות ככלי חרס — רמב"ן וריטב"א.

420. כך פירש רש"י. ובריטב"א פירש, "שנשחרים [לשון שחור] בדיו" [ובמגיה